

GERGELY ATTILA

Megélt vallástörténet

Nemeshegyi Péter SJ: *A kelet-ázsiai vallások története.*

Szerk. Vámos Péter. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan

Kiadó, 2020, 137 pp.

Ajándékot kapott a Károli Egyetem Keleti Nyelvek és Kultúrák Intézete 2020 karácsonyára. Az Intézet a járványhelyzetben nem tarthatta meg a szokásos módon karácsonyi összejövetelét, így a virtuális karácsonyfa alá a képernyőkön került oda egy zöld borítású kötet, a kínai eredetű, de Japánban is használatos „isten” jelentésű írásjegy kalligrafikus képével a fedőlapon. A kötetet szerkesztője, Vámos Péter, az Intézet sinológus docense emelte kamerája elé és mutatta be az online parti résztvevőinek. A könyv szerzőjét nem kellett bemutatni: Nemeshegyi Péter jezsuita teológus 1997 és 2014 között 17 éven át tartott előbb *Távol-keleti vallások*, majd *Japán vallástörténet* címmel előadásokat a Károli Japán, majd Japonológia Tanszékén, 2014-ben már túl a 90. életévén.

A könyv a szerzőnek a Károli Egyetem japán szakán tartott vallástörténeti előadásaiból nőtt ki, miután először a hallgatóság jegyezte le azok tartalmát, fűzte össze áttekinthető formára és terjesztette (egyebek között értékes vizsga-segédletként) saját soraiban. Az informális jellegű jegyzetek azután is évfolyamról évfolyamra öröklődtek, amikor a szerző már nem tartotta tovább előadásait, és más kolléga vette át a kurzus oktatását. 2019-re érlelődött meg az elhatározás, hogy ki kellene adni az előadásról készült jegyzeteket szerkesztett módon, könyv alakban is. A munkát Vámos Péter vállalta, aki a feladathoz megnyerte Siptár Dánielnek, a Jezsuita Levéltár és Rendtörténeti Könyvtár igazgatójának, Máté Zoltánnak, a KRE BTK japonológusának, valamint Csordás Domonkosnak, az ELTE Eötvös-collegista indológus hallgatójának közreműködését. Mint a szerkesztő előszavában olvassuk, Siptár Dániel Nemeshegyi professzor írásainak összegyűjtésében, Máté Zoltán a japán témájú szövegrészek átnézésével, az átírások egységesítésével, a japán nevek és szavak megadásával, a források felkutatásával, az eredeti szöveghelyek és a hivatkozások megadásával, valamint a válogatott bibliográfia japán vonatkozású részének elkészítésével segített. Csordás Domonkos az indiai vallásokról szóló részeket nézte át, a hindu tradíciókról szóló részt pedig néhány fontos adalékkal kiegészítette. Ahol szükségesnek mutatkozott, a szöveget hivatkozásokkal látták el, a fejezetek végén pedig a további tájékozódást segítő szakirodalmat sorolták fel. A fedőlap sikerült kalligráfiáját Zopcsák Ferenc Zsolt, az Intézet volt hallgatója készítette. A pótolhatatlan tartalomhoz még éppen időben adták hozzá a könyvszerű kiadáshoz pótolható apparátust: a szerző, utolsó ilyen jellegű munkájaként, még átnézhetette és jóváhagyhatta a kötet összeállítását, „2019. Epiphania ünnepén” előszót is írt hozzá. Péter atya 2020. június 13-án, életének 98. évében elhunyt. Ajándékát már odaírtól tette az Intézet „karácsonyfája” alá.

De nemcsak az Intézet „asztalára”. Ázsia nagy vallási hagyományait nem csak „oktatta”, ezekről nem csak „adatokat”, „tudnivalókat” adott át. Az előadásain tárgyaltakat jezsuita misszionáriusként, széles felekezetközi, vallásközi körben ismert és elismert teológusként mintegy a helyszínen tapasztalta, élte meg. Miután 1952-ben Rómában pappá szentelték és 1956-ban teológiai doktorátust szerzett a pápai Gergyely Egyetemen, 1956-tól 1993-ig 37 éven át volt a tokiói Sophia Egyetem Hittudományi Karának professzora, két ciklusban dékánja. Japáni munkásságáért a „Szent Kincs Rend” és az „Arany Sugarak a Nyakszalaggal” japán kitüntetésekben részesült. A könyv az érintett ázsiai kultúrák szellemi, vallási alapjainak hiteles bemutatásával nyeresége nemcsak a japán vagy más ázsiai (és nem ázsiai) irányú felsőfokú képzésnek, a magyar és nemzetközi vallástörténet-írásnak, a teológiai alapú összehasonlító vallástudománynak, de maradandó értékű forrás a globális hatókörű művelődéshez, a kultúrák közötti tájékozódáshoz is. Az utóbbiak követelményének korunk változásai éppen a kötet lapjain feltáruló összefüggésekben újszerű nyomatékot adnak.

A viszonylag korlátozott, mindössze 137 nyomtatott oldalnyi terjedelem rendkívül széles tematikát fog át. Japán ősi vallásának, a sintónak a tárgyalása után szintén első kézből, helyszíni tapasztalatok alapján ad elemzést Japán sintó ihletésű újabb vallási mozgalmairól. Miután a kelet-ázsiai vallási színtér, ezen belül a buddhizmus érdemi bemutatásához nélkülözhetetlen, külön fejezetben tér ki India vallási hagyományaira, majd a buddhizmus indiai keletkezésére, ezek után tér rá a buddhizmus japáni pályájának ismertetésére. A Japánra is nagy befolyással bíró konfucianizmust szintén kínai eredetéből kiindulva vizsgálja, a neokonfucianizmust is bevonva, és kíséri végig ennek az összetett szellemi hagyománynak a japáni útját napjainkig. Nem maradhat ki a körképből a taoizmus. Ismét a kínai előzményekkel egységben idézi fel a japáni, egyebek között művészeti, vonatkozásokat. Külön fejezet foglalkozik a kereszténység japáni történetével és jelenének egyes kérdéseivel, amiről a nemzetközi irodalomban sem igen találhatnánk a szerzőnél avatottabb kalauzt. Bár eredeti szerepénél fogva a kötet fejezetei nem meríthetik ki Kelet-Ázsia teljes vallási színeképét, elsősorban a japán vallástörténet nagy témaköreire összpontosítva ezeket az ázsiai vallási sokféleség széles horizontján helyezik el. Funkcionálisak az eredeti előadás-tematikához utólag csatolt tanulmányok is. Ilyenek az imádságnak a buddhizmusban betöltött szerepéről, vagy a zarándoklatoknak a kelet- és dél-ázsiai vallásokban megfigyelhető gyakorlatáról szóló írások. Végül kiválóan illik a kötetbe a vallások közötti párbeszéd kérdéseinek szentelt tanulmány. Ennek felvételét nemcsak az indokolja, hogy VI. Pál pápa a II. Vatikáni zsinat után mint Ázsia vallásainak ismerőjét a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagjává nevezte ki Péter atyát, hanem a szerzőnek a vallásközi párbeszéd szolgálatában kifejtett egész munkássága. Ezt jól példázza az, amit a szerkesztő előszavában így emel ki: „Jezsuita szerzetesként, katolikus papként a református egyetemen beszélt a japán szakos hallgatóknak a kelet-ázsiai vallásokról, sintóról, buddhizmusról, taoizmusról, nagy bölcsességgel és hatalmas átéléssel” – nemcsak egyetemi, de (már azzal is, *abogyan* beszélt) egyetemes érvényű tudást és értékeket közvetítve.

A könyvhöz írt szerzői előszóban ezt olvashatjuk:

2019-ben felkértek a Károli Egyetem japán szakjának tanárai, hogy rendezzem sajtó alá a kelet-ázsiai vallásokról szóló kurzusom anyagát. Örömmel vállalkoztam erre a feladatra, mert e vallások helyes ismerete fontos részét képezi a mai globális műveltségnek. Be kell azonban vallanom, hogy a kelet-ázsiai vallások kutatásának területén nem vagyok szakember. A harminchét éves kelet-ázsiai tartózkodás és az ottani vallások követőivel folytatott baráti érintkezés révén azonban nagyon sokat tanultam, és lelkileg is gazdagodtam.

Ezt úgyszólván megelőlegezte az indíttatás, amellyel eredetileg Japánba ment. Mint máshol írta: „Azzal a szándékkal mentem Japánba, hogy szeretni fogom őket.” Ezzel messze túteljesítette a régi mondásba foglalt próbát: mielőtt véleményt mondasz egy népről, fogyasszál el köztük legalább 3 kiló sót... A többletet jelzik a kötet elé írt sorainak befejező szavai: „Remélem, hogy az objektív igazság keresésével és belső szimpátiával megírt könyvem segíteni fogja a nyitott szívű keresztény embereket is, hogy közeledjenek az Istenhez, aki a végső boldogító reménység mind a keleti, mind a nyugati emberek számára.”

Első olvasásra talán különösnek tűnhet: „a nyitott szívű keresztény embereket is, hogy közeledjenek az Istenhez”; azaz: *még a keresztényeket is*, abban, hogy *közeledjenek az Istenhez?* Péter atya, még inkább Mestere, szavaira emlékezve azonban kulcsot kaphatunk az elgondolkoztató fogalmazáshoz, akár a fenti mondatban is: „*az objektív igazság keresésével*”. Személyválogatás nélkül. Miként éppen a krisztusi tárgyilagosságra és a megtérés egyetemes értékére való emlékeztetés lehetett a célja egy sok évszázados buddhista mondás kedvelt említésével is: „még a jók is üdvözülhetnek...”.

Bár szerzői előszavának fentebb idézett részében a rá jellemző szerénységgel azt írta, hogy a kelet-ázsiai vallások kutatásának területén „nem szakember”, más oldalról viszont messze többet nyújtott, mint pusztán „szakismereteket”. Lehetnek vaskosabb, adataikat és az ezekről folyó szakmai vitákat részletesebben taglaló monográfiák, de amit az olvasó Nemeshegyi Péter munkájában találhat, az a megélt vallástörténet (immár szintén vallástörténetté vált) személyes ajándéka.